

„Monitor ASEAN” omawia i komentuje najważniejsze wydarzenia związane z aktualną sytuacją polityczną, gospodarczą i społeczną w państwach Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo-Wschodniej, ze szczególnym naciskiem na działania Chin w regionie.

MGR MATEUSZ CHATYS

OŚRODEK SPRAW AZJATYCKICH
UNIwersytet ŁÓDZKI

MONITOR ASEAN

KWIECIEŃ 2022

BIRMAŃSKA JUNTA KONTYNUUJE PRZEŚLADOWANIE OPOZYCJI

Była radczyni stanu Birmy usłyszała wyrok skazujący na pięć lat pozbawienia wolności w sprawie pierwszego z jedenastu zarzutów o korupcję. Przewodniczący Xi Jinping przeprowadził ostatnią rozmowę z Rodrigo Duterte na stanowisku prezydenta Filipin, któremu Pekin zawdzięcza wyraźne zmniejszenie roli wyroku trybunału arbitrażowego z 2016 r. Biały Dom wyznaczył drugi termin specjalnego szczytu USA-ASEAN, na którym nie pojawią się przedstawiciele birmańskiej junty, a także zabraknie obecności Rodrigo Duterte.

I. STOSUNKI WEWNĄTRZ ASEAN

7 kwietnia: ONZ zawiesiło członkostwo Rosji w Radzie Praw Człowieka ONZ.

Zgromadzenie Ogólne ONZ przeprowadziło głosowanie w sprawie zawieszenia Rosji w prawach członka w Radzie Praw Człowieka ONZ. Za propozycją opowiedziały się 93 państwa w tym Filipiny i Birma (przedstawiciel Birmy przy ONZ nie został mianowany przez juntę, która obecnie sprawuje władzę). Przeciwno opowiedziały się takie państwa jak Chiny i Korea Północna, a także Wietnam i Laos. Zdecydowanie najwięcej państw członkowskich ASEAN wstrzymało się od głosu. Do tej grupy należy zaliczyć Indonezję, Malezję, Kambodżę, Brunei, Singapur i Tajlandię.

8 kwietnia: Indonezja wezwała do wszczęcia niezależnego śledztwa w sprawie zabójstw w ukraińskiej Buczy. Indonezja, która będzie przewodniczyć szczytowi G-20 w listopadzie bieżącego roku, przychyliła się do inicjatywy ONZ, żeby wszcząć niezależne postępowanie w sprawie doniesień o rosyjskich morderstwach ludności cywilnej w Buczy.

15 kwietnia: prezydent Filipin odrzucił propozycję ustawy w sprawie rejestracji użytkowników mediów społecznościowych. W obawie przed ryzykiem pogwałcenia praw do prywatności i swobody wypowiedzi, Rodrigo Duterte odrzucił propozycję ustawy wprowadzającej konieczność rejestracji użytkowników mediów społecznościowych poprzez podanie imienia i nazwiska oraz numeru telefonu. Ustawa została zatwierdzona przez obie izby kongresu w lutym bieżącego roku.

17 kwietnia: birmańska junta uwolniła 1619 więźniów z okazji obchodów buddyjskiego nowego roku. Wojskowy rząd Birmy nie podał informacji czy wśród zwolnionych więźniów, z czego 42 stanowili obcokrajowcy, znaleźli się również więźniowie polityczni. Niemniej jednak jedna z osób, która opuściła więzienie Insein w Rangunie poinformowała, że wśród więźniów objętych amnestią nie znalazły się osoby z zarzutami o charakterze politycznym.

22 kwietnia: przywódca birmańskiej junty wezwał zbrojne grupy mniejszości etnicznych do rozpoczęcia rozmów pokojowych. Generał Min Aung Hlaing zwrócił się do liderów 20 zbrojnych ugrupowań do podjęcia dialogu w sprawie przerwania walk zbrojnych. Propozycja nie uwzględniała Rządu Jedności Narodowej (National Unity Government, NUG) ani Ludowych Sił Obronnych (People's Defense Forces). Zainteresowane strony mają przedłożyć swoje deklaracje do 9 maja. Przywódca wojskowego rządu Birmy zobowiązał się do osobistego udziału w rozmowach.

23 kwietnia: Kambodża wyraziła zainteresowanie podniesieniem rangi stosunków dwustronnych z Japonią do kompleksowego partnerstwa strategicznego (comprehensive strategic partnership). Na marginesie 4. szczytu wodnego Azja-Pacyfik w japońskim Kumamoto, premier Hun Sen w rozmowie z Fumio Kishidą przedstawił propozycję podniesienia rangi stosunków między państwami do kompleksowego partnerstwa strategicznego. Premier Japonii przyznał, że rozważy propozycję szefa kambodżańskiego rządu, co można uznać za obiecujący prognostyk. Niemniej jednak Tokio z pewnością będzie oczekiwało od Kambodży większej liberalizacji wewnątrz kraju – zwłaszcza z perspektywy przyszłorocznych wyborów – oraz bardziej zdecydowanej pozycji w regionie w przypadku kryzysu w Birmy czy sytuacji na Morzu Południowochińskim.

25 kwietnia: największe zbrojne ugrupowania mniejszości etnicznej w Birmy odmówiły udziału w rozmowach pokojowych z liderem junty. Cztery główne ugrupowania, wśród których znalazły się Narodowa Partia Postępu Karenni (Karenni National Progressive Party), Narodowy Związek Karenów (Karen National Union), Armia Niepodległości Kachinu (Kachin Independence Army) oraz Narodowy Front stanu Chin (Chin National Front), nie wyraziły zgody na przystąpienie do rozmów pokojowych z juntą. Część przedstawicieli arbitralnie odrzuciła propozycję powołując się na przemoc wojska wobec ludności cywilnej. Pojawiły się również postulaty wycofania armii rządowej z określonych stanów.

25 kwietnia: szef malezyjskiej dyplomacji potwierdził swoje kontakty z Rządem Jedności Narodowej Birmy. Saifuddin Abdullah potwierdził za pośrednictwem mediów społecznościowych, że przed spotkaniem ministrów spraw zagranicznych ASEAN, do którego doszło w połowie lutego bieżącego

roku, przeprowadził nieoficjalną rozmowę za pomocą wideokonferencji z ministrem spraw zagranicznych mianowanym przez NUG, a także przewodniczącym Rady Konsultacyjnej Jedności Narodowej (National Unity Consultative Council, NUCC), w skład której wchodzi przedstawiciele NUG, grup społeczeństwa obywatelskiego, zbrojnych ugrupowań mniejszości etnicznych. Deklaracja malezyjskiego ministra jest dowodem na pierwszy oficjalny kontakt urzędnika z Azji Południowo-Wschodniej na wysokim szczeblu z NUG. Biorąc pod uwagę brak wyraźnych postępów we wdrażaniu pięciopunktowego konsensusu ASEAN, bardzo możliwe, że kolejni ministrowie z państw członkowskich ASEAN pójdą w ślady Saifuddina Abdullaha.

26 kwietnia: Indonezja wstrzymała eksport oleju palmowego, co jest skutkiem wojny na Ukrainie. Inwazja Rosji na Ukrainę oraz związany z nią konflikt zbrojny przyczynił się do ograniczenia dostaw oleju słonecznikowego na rynki międzynarodowe, doprowadzając tym samym do wzrostu cen olejów spożywczych na świecie. W ramach odpowiedzi na tą sytuację prezydent Joko Widodo podjął decyzję o wprowadzeniu zakazu eksportu wszystkich olejów spożywczych oraz powiązanych surowców, aby uniknąć niekontrolowanego wzrostu cen w kraju spowodowanego niedoborem tego rodzaju produktów. Rosnące ceny podstawowych produktów spożywczych już przyczyniły się do serii protestów w kraju. Indonezja jest największym na świecie producentem oleju palmowego, a zakaz może przyczynić się do poważnych problemów głównych importerów tego produktu jak Indie czy Chiny.

27 kwietnia: była radczyni stanu Birmy skazana na pięć lat więzienia za korupcję. Aung San Suu Kyi usłyszała wyrok w sprawie pierwszego z jedenastu zarzutów o korupcję. Laureatka Pokojowej Nagrody Nobla usłyszała już wcześniej wyroki skazujące na łączny okres sześciu lat więzienia. Tym razem sąd uznał ją winną przyjęcia korzyści majątkowych w latach 2017-2018 od Phylo Min Theina (byłego urzędnika z Rangun) w postaci siedmiu sztabek złota o wadze 11,4 kg oraz 600 tys. USD i skazał na pięć lat pozbawienia wolności. Wciąż nie wiadomo, kiedy i czy w ogóle była szefowa birmańskiego rządu trafi do więzienia. Do tej pory jest przetrzymywana w areszcie domowym w nieznaną lokalizacji.

27 kwietnia: minister spraw zagranicznych Malezji wyraził swoje zaniepokojenie kolejnym wyrokiem przeciwko Aung San Suu Kyi. Jako jeden z pierwszych ministrów spraw zagranicznych z Azji Południowo-Wschodniej, Saifuddin Abdullah wyraził swoje zaniepokojenie za pośrednictwem mediów społecznościowych na informację o kolejnym wyroku skazującym dla byłej radczyni stanu Birmy. Podkreślił, że podstawowe prawa człowieka oraz sprawiedliwość powinny być zagwarantowane w Birmie.

27 kwietnia: prezydent Ukrainy został zaproszony przez Joko Widodo na szczyt G20. Wołodymyr Zełenski poinformował za pośrednictwem mediów

społecznościowych, że przy okazji ostatniej rozmowy z prezydentem Indonezji został zaproszony do udziału w szczycie G20, zaplanowanym na listopad bieżącego roku. Mimo tego, że Ukraina nie należy do grupy G20, państwa sprawujące przewodnictwo mogą zaprosić przedstawicieli państw spoza grupy w roli obserwatorów. Udział prezydenta Ukrainy w wydarzeniu nie został potwierdzony przez ministerstwo spraw zagranicznych Indonezji. Rzecznik ministerstwa potwierdził jedynie, że prowadzone są konsultacje w tej sprawie.

27 kwietnia: Filipiny dążą do rozszerzenia współpracy morskiej z Unią Europejską. Podczas drugiego posiedzenia wspólnego komitetu Filipiny-UE w Makati, strona filipińska zaproponowała powołanie nowego podkomitetu do spraw morskich, którego zadaniem byłoby działanie na rzecz rozszerzenia współpracy z UE z zakresu morskiej jurysdykcji, bezpieczeństwa oraz żeglugi morskiej. We wspólnym oświadczeniu obie strony wyraziły zaniepokojenie „jednostronnymi działaniami zagrażającymi pokojowi, bezpieczeństwu i stabilności oraz ładowi międzynarodowemu opartemu na zasadach”. Ponadto, w kontekście sytuacji na Morzu Południowochińskim podkreślono konieczność przestrzegania prawa międzynarodowego w tym UNCLOS. Przywołano również wyrok Stałego Trybunału Arbitrażowego w Hadze z 2016 r.

28 kwietnia: ministerstwo spraw zagranicznych Tajlandii mianowało specjalnego wysłannika do spraw związanych z sytuacją wewnętrzną w Birnie. Minister spraw zagranicznych Don Pramudwinai mianował Pornpimol Kanchanalak na specjalną wysłanniczkę, której zadaniem będzie kierowanie i monitorowanie zadań pomiędzy agencjami w ramach ministerstwa spraw zagranicznych związanych z Birmą, koordynowanie działań poza ministerstwem z sektorem prywatnym, reprezentowanie Tajlandii w krajowych i międzynarodowych negocjacjach, spotkaniach i seminariach dotyczących Birmy, a także składanie sprawozdań bezpośrednio ministrowi spraw zagranicznych o istotnych wydarzeniach w Birnie rządzonej przez juntę. Pornpimol Kanchanalak towarzyszyła szefowi tajskiej dyplomacji podczas jego wizyty w Birnie w listopadzie, a także posiada szeroką wiedzę na temat tego kraju. Rozwój sytuacji w Birnie jest szczególnie istotny dla rządu w Bangkoku, ponieważ państwa dzielą ze sobą granicę o długości ponad 2,4 tys. km, dlatego w przypadku jakiegokolwiek kryzysu, Tajlandia jest jednym z głównych państw, które musi się zmagać z problemem imigracji. Nic jednak nie wskazuje na to, żeby tajski rząd zaostrzył retorykę wobec birmańskiej junty.

29 kwietnia: siły zbrojne Malezji i Filipin odnowiły warunki współpracy dwustronnej. Przedstawiciele armii obu państw odnowili warunki współpracy, zapoczątkowanej w 1994 r. przez podpisanie protokołu ustaleń z zakresu współpracy w obszarze obronności. Filipiny i Malezja utworzyły połączony komitet współpracy obronnej, który doprowadził do utworzenia malezyjsko-

filipińskiej grupy roboczej do spraw współpracy wojskowej oraz armii obu państw.

29 kwietnia: malezyjski ambasador w Rosji zasugerował możliwość eksportu półprzewodników. Malezji grożą sankcje po wypowiedzi ambasadora Bala Chandrana Tharmana, który podziękował stronie rosyjskiej za zainteresowanie importem malezyjskich półprzewodników. Dodał jednocześnie, że rząd rozważy możliwość eksportu tego rodzaju towaru do Rosji. Choć Malezja nie dysponuje tak zaawansowanymi technologiami co Japonia czy Stany Zjednoczone w tym obszarze, to wciąż Moskwa może się zdecydować na współpracę z Malezją. Gdyby Kuala Lumpur zdecydowało się na ten krok w obliczu wojny na Ukrainie, Waszyngton mógłby odpowiedzieć sankcjami obejmującymi zakaz eksportu amerykańskiego sprzętu oraz oprogramowania.

30 kwietnia: przedsiębiorstwa energetyczne z Tajlandii i Malezji wycofują się z Birmy. Tajska PTTEP oraz malezyjski Petronas podjęły decyzję o wycofaniu się z projektu gazowego Yetagun. Spółka zależna Petronas – Carigali, posiada 41% udziałów w projekcie Yetagun, natomiast PTTEP 19,31%. Przedsiębiorstwo z Tajlandii przekaże swoje udziały pozostałym akcjonariuszom bez naliczania dodatkowej wartości. Petronas usprawiedliwił swoją decyzję wdrożeniem strategii racjonalizacji aktywów w dobie zmieniających się warunków na arenie międzynarodowej i transformacji energetycznej.

KOMENTARZ

Wojna na Ukrainie stała się jednym z głównych tematów debaty na arenie międzynarodowej, w której swój udział mają również państwa Azji Południowo-Wschodniej. Do tej pory odbyły się dwa głosowania na forum ONZ bezpośrednio związane z rosyjską inwazją na Ukrainę. W marcu przeprowadzono głosowanie nad rezolucją potępiającą rosyjską inwazję, którą poparły niemal wszystkie państwa członkowskie ASEAN z wyjątkiem Wietnamu i Laosu. Natomiast w kwietniu odbyło się kolejne głosowanie, tym razem nad zawieszeniem członkostwa Rosji w Radzie Praw Człowieka ONZ. W tym przypadku stowarzyszenie było bardziej podzielone, albowiem za poparciem wniosku zagłosowały tylko Filipiny i Birma (przedstawiciel Birmy przy ONZ nie reprezentuje junty, ponieważ był mianowany przez rząd obalony w wyniku zamachu stanu z lutego 2021 r.), przeciwko wnioskowi opowiedział się Wietnam oraz Laos, a pozostałe państwa wstrzymały się od głosu.

Wydawałoby się, że sytuacja w Europie nie powinna mieć większego wpływu na region Azji Południowo-Wschodniej, ale w zglobalizowanym świecie jest to niemożliwe. Tym bardziej, że Rosja i Ukraina odgrywają bardzo ważną rolę w światowym rynku spożywczym. Obie strony konfliktu są największymi producentami oleju słonecznikowego na świecie i odpowiadają za 80% tego rynku. Nic więc dziwnego, że inwazja z 24 lutego bieżącego roku odbiła się na globalnych cenach produktów spożywczych.

Zaburzenia na rynku spożywczym przyczyniły się do określonej reakcji niektórych państw regionu. Należy do nich zaliczyć Indonezję, która wprowadziła zakaz eksportu oleju palmowego, zarówno w postaci nieprzetworzonej jak i rafinowanej. Warto zaznaczyć, że olej palmowy jest kluczowym składnikiem wielu produktów spożywczych jak i kosmetycznych, a największe państwo ASEAN odpowiada za jedną trzecią światowego eksportu tego produktu. Jako jeden z największych producentów tłuszczów roślinnych i oleju na świecie, Indonezja czerpie znaczne zyski z eksportu tych produktów. W 2020 r. indonezyjski eksport w tym sektorze do takich państw jak Chiny, Indie i Pakistan osiągnął wartość 20 mld USD.

Olej palmowy ma niewiele substytutów, dlatego indonezyjski zakaz eksportu, biorąc pod uwagę fakt, że państwo odpowiada za 60% globalnej produkcji, będzie stanowił poważne wyzwanie dla światowego rynku. Co prawda Malezja odpowiada za 25% globalnej produkcji, ale trudne będzie wypełnienie luki po Indonezji, tym bardziej, że Kuala Lumpur wciąż zмага się z normalizacją produkcji w związku z procesem otwierania granic i przywracania normalnego trybu pracy po restrykcjach wprowadzonych w odpowiedzi na pandemię koronawirusa.

Drastyczna decyzja prezydenta Joko Widodo będzie się również wiązała z daleko idącymi skutkami dla krajowej gospodarki z uwagi na kluczową rolę eksportu oleju palmowego. Wkrótce po ogłoszeniu zakazu eksportu, kurs indonezyjskiej rupii osiągnął najniższy od ośmiu miesięcy poziom. Podczas gdy wstrzymanie eksportu oleju palmowego miało przyczynić się do wyhamowania wzrostu cen artykułów spożywczych - co było przyczyną protestów w kraju - obniżenie kursu indonezyjskiej waluty przyczyni się do zwiększenia kosztów importu, a co za tym idzie potencjalnego wzrostu cen produktów.

Indonezyjskie ograniczenia eksportowe przyczynią się do kolejnych wzrostów ceny oleju palmowego na świecie, które w ciągu ostatniego roku wzrosły o 42%. Szczególnie mocno odczuwają to państwa, które są zależne od eksportu żywności, takie jak Indie czy Filipiny, a także państwa afrykańskie.

II. STOSUNKI BILATERALNE CHIN Z PAŃSTWAMI ASEAN

1 kwietnia: ministrowie spraw zagranicznych ChRL i Birmy spotkali się w chińskiej prowincji Anhui. Wang Yi podkreślił kluczowe znaczenie Birmy w chińskiej dyplomacji peryferyjnej, a co za tym idzie zapewnił, iż niezależnie od rozwoju sytuacji w tym kraju, rząd w Pekinie będzie wspierać wysiłki junty na rzecz utrzymania suwerenności, niepodległości i integralności terytorialnej. Szef chińskiej dyplomacji zaapelował również do swojego birmańskiego odpowiednika o przyspieszenie konstrukcji korytarze ekonomicznego Chin-Birma. Obie strony nie poruszyły kwestii związanych z pięciopunktowym konsensusem opracowanym przez ASEAN, co należy rozumieć jako poparcie Pekinu dla status quo w Birmie i rządów junty, która przejęła władzę w lutym ubiegłego roku.

3 kwietnia: minister spraw zagranicznych ChRL spotkał się ze swoim filipińskim odpowiednikiem w chińskiej prowincji Anhui. Głównym tematem rozmów ministrów spraw zagranicznych obu państw była sytuacja na Morzu Południowochińskim. Obie strony zadeklarowały chęć wspólnego zarządzania kwestiami spornymi, aby nie doprowadzić do destabilizacji sytuacji w regionie. Przy okazji 20. rocznicy podpisania „Deklaracji o postępowaniu stron na Morzu Południowochińskim” ministrowie zobowiązali się do przyspieszenia negocjacji nad Kodeksem Postępowania, który ma zapobiegać incydentom na spornych obszarach. Podobnie jak w rozmowie z ministrem spraw zagranicznych Birmy, Wang Yi podkreślił kluczową rolę Filipin w chińskiej dyplomacji peryferyjnej, w ramach której Pekin jest gotowy rozwinąć współpracę dwustronną w obszarze ochrony zdrowia i walki z pandemią COVID-19. Z kolei Teodoro Locsin potwierdził kontynuację aktywnego udziału Filipin w inicjatywie Pasa i Szlaku.

5 kwietnia: percepcja Chin w Indonezji uległa pogorszeniu w porównaniu do badań sprzed 11 lat. Według najnowszych badań opinii publicznej przeprowadzonych przez australijską instytucję badawczą *Lowy Institute* 60% ankietowanych zgodziło się, że Indonezja powinna dołączyć do pozostałych państw w celu ograniczenia chińskich wpływów w regionie. Tym samym zanotowano wzrost o 10% w porównaniu do analogicznych badań z 2011 r. Co więcej odnotowano spadek z 54% do 43% w pozytywnej ocenie wzrostu chińskiego potencjału. Ponadto 47% ankietowanych (wzrost o 7%) stwierdziło, że osiągnięcie przez Chiny pozycji światowej potęgi stanowi krytyczne zagrożenie.

6 kwietnia: Tajlandia nie zakupi chińskiej łodzi podwodnej, jeżeli nie zostanie wyposażona w niemiecką jednostkę napędową. Premier Tajlandii, Prayut Chan-o-cha, poinformował, iż rząd zrezygnuje z zakupu chińskiej łodzi podwodnej klasy Yuan (S26T), jeżeli jednostka nie zostanie wyposażona w silnik

diesela MTU396 niemieckiej produkcji (Motor and Turbine Union) zgodnie z warunkami umowy podpisanej w 2017 r. Wątpliwości co do silnika pojawiły się w ostatnim czasie po tym jak niemiecka firma powołała się na zakaz eksportu UE na sprzęt o zastosowaniu militarnym do ChRL, które zostało nałożone po brutalnym stłumieniu protestów na Placu Tiananmen w 1989 r. Sprawa ma być przedmiotem dwustronnych negocjacji pomiędzy Tajlandią i Chinami w maju bieżącego roku. Niemniej jednak premier Prayut Chan-o-cha zapewnił, że rozwiązanie umowy nie wpłynie na stosunki bilateralne.

7 kwietnia: chińska straż przybrzeżna monitorowała prace badawcze prowadzone wspólnie przez Filipiny i Tajwan na Morzu Południowochińskim. Jednostka chińskiej straży przybrzeżnej monitorowała z odległości kilku mil morskich prace prowadzone przez statek badawczy R/V Legend na Morzu Południowochińskim. W odpowiedzi na potencjalne zagrożenie filipińska straż przybrzeżna wysłała w obszar badań morskich jednostkę BRP Capones, a o sytuacji została również poinformowana marynarka wojenna Filipin.

7 kwietnia: ministrowie obrony Filipin i Japonii spotkali się w Tokio w związku z rosnącymi wpływami Chin w regionie. Szefowie resortów obrony obu państw omówili plany zacieśnienia dwustronnej współpracy w obszarze bezpieczeństwa, ze szczególnym uwzględnieniem wspólnych manewrów morskich. Ponadto obie strony zobowiązały się do zwiększenia współpracy z zakresu sprzętu wojskowego. W 2020 r. podpisana została umowa na dostarczenie Filipinom zaawansowanych systemów radarowych i podobne porozumienia mają być zawarte w przyszłości.

8 kwietnia: Chiny kontynuują rozwój infrastruktury na Filipinach. W Manili przeprowadzono ceremonię otwarcia nowego, 680-metrowego mostu Binondo-Intramuros o wartości 65,8 mln USD. Inwestycja została sfinansowana przez ChRL, a w jego budowę było zaangażowanych 200 filipińskich pracowników. Jest to drugi most zbudowany przez Chiny na rzece Pasig. Pierwszy został oddany do użytku w lipcu 2021 r.

8 kwietnia: prezydenci Chin i Filipin przeprowadzili rozmowę telefoniczną. Podczas godzinnej rozmowy liderzy obu państw poruszyli szereg tematów począwszy od pandemii koronawirusa, kryzysu na Ukrainie, aż po sytuację na Morzu Południowochińskim. Podkreślili konieczność zwiększenia wysiłku na rzecz utrzymania pokoju i stabilności na Morzu Południowochińskim poprzez powstrzymanie się od prowokacyjnych działań, a także szybkie zakończenie negocjacji nad Kodeksem Postępowania.

20 kwietnia: Filipiny wstrzymały eksplorację gazu ziemnego i ropy naftowej na Morzu Południowochińskim. Rzecznik prezydenta Filipin, Martin Andanar,

poinformował o ponownym wstrzymaniu prac poszukiwawczych surowców naturalnych, po tym jak Rodrigo Duterte zezwolił na ich wznowienie w październiku 2020 r. Decyzja mogła być związana z doniesieniami medialnymi o tym, że jeden z filipińskich statków badawczych był śledzony przez chińską straż przybrzeżną. Informacje nie zostały jednak potwierdzone przez ministerstwo spraw zagranicznych. Wydobycie surowców naturalnych ze spornych obszarów Morza Południowochińskiego budzi wiele kontrowersji i napięć w relacjach z Pekinem. Filipiny i Chiny podpisały wstępną umowę z zakresu wspólnego wydobycia w 2018 r., ale rządy obu państw nie ustaliły jeszcze szczegółów dotyczących projektu.

21 kwietnia: Yang Jiechi spotkał się w Pekinie z kambodżańskim ambasadorem. Przedstawiciele obu państw poruszyli tematy związane z pogłębieniem współpracy politycznej i ekonomicznej. Strona chińska zobowiązała się do promocji współpracy w zwalczaniu pandemii COVID-19, a także do koordynacji aktywności w formatach wielostronnych. Yang Jiechi zapewnił o wsparciu Chin dla tegorocznej prezydencji Kambodży w ASEAN.

27 kwietnia: Filipiny odebrały zaawansowany symulator obrony przeciwlotniczej od Izraela. W bazie sił powietrznych Basa (Basa Air Base), minister obrony Delfin Lorenzana wziął udział w ceremonii odbioru zaawansowanego technologicznie symulatora systemu obrony przeciwlotniczej - Spyder Air Defense System (SPADS) Simulator Training Center. Dzięki niemu będzie możliwe rozwijanie zdolności filipińskich sił powietrznych w zakresie wykrywania celów poprzez systemy radarowe, dowodzenia i kontroli wystrzeliwania rakiet. Symulator umożliwia także trening zaawansowanych technik obrony powietrznej. Sprzęt jest jednym z elementów drugiej fazy modernizacji filipińskich sił zbrojnych – Horizon 2, a także skutkiem podpisanych przez prezydenta Duterte umów podczas wizyty w Izraelu w 2018 r. Zwiększenie umiejętności filipińskich sił powietrznych jest szczególnie istotne w kontekście sporów na Morzu Południowochińskim, których jedną ze stron jest ChRL. Minister Lorenzana poinformował, że resort jest gotowy do rozpoczęcia kolejnej fazy programu modernizacyjnego (Horizon 3), która będzie jednak trudniejsza do realizacji z uwagi na zdecydowanie wyższe koszty sprzętu. W trzeciej fazie planowano zakup samolotów bojowych i łodzi podwodnych.

28 kwietnia: załoga filipińskiego statku zatopionego przez chińską jednostkę dostanie rekompensatę po trzech lat od zdarzenia. Minister sprawiedliwości Filipin, Menardo Guevarra, poinformował o zakończeniu negocjacji w sprawie wypłaty rekompensaty 22-osobowej załodze statku rybackiego Gem-Ver, zatopionego przez chińską jednostkę w czerwcu 2019 r. Kapitan Gem-Ver otrzyma w imieniu całej załogi 114,8 tys. USD

zadośćuczynienia, które jest o połowę mniejsze od szacunków poniesionych strat.

28 kwietnia: Tajlandia podpisała umowę o wolnym handlu z chińską prowincją Gansu. Minister handlu Tajlandii, Jurin Laksanawisit, poinformował o podpisaniu „mini” umowy o wolnym handlu z chińską prowincją Gansu, która oprócz zwiększenia wymiany handlowej do poziomu 36,8 mln USD ma również przyczynić się do wzmocnienia współpracy inwestycyjnej. Największe korzyści mają odnieść producenci żywności halal, produktów rolniczych, żywności oraz sektor usług logistycznych. Tajlandia podpisała wcześniej podobną umowę z inną chińską prowincją Hajnan, a także japońskim miastem Kofu oraz z indyjskim stanem Telangana. Na uwagę zasługuje również fakt, że protokół ustaleń z Gansu jest częścią procesu implementacji Regionalnego Kompleksowego Partnerstwa Gospodarczego (RCEP).

KOMENTARZ

Miesiąc przed wyborami prezydenckimi na Filipinach, Rodrigo Duterte przeprowadził rozmowę telefoniczną z przewodniczącym Xi Jinpingiem. Podczas godzinnej rozmowy liderzy obu państw poruszyli kwestie związane z wojną na Ukrainie, a także sytuacją epidemiologiczną w regionie. Nie mogło oczywiście zabraknąć najważniejszego tematu w relacjach dwustronnych, a mianowicie sporu na Morzu Południowochińskim. Czy ostatnia rozmowa przedstawicieli Chin i Filipin przyniosła ważne ustalenia?

Zgodnie z oficjalnym oświadczeniem przywódcy podkreślili potrzebę dołożenia wszelkich starań w celu utrzymania pokoju, bezpieczeństwa i stabilności na Morzu Południowochińskim poprzez powściągliwość, działania zmierzające w kierunku rozładowania napięć i pracę nad wzajemnie uzgodnionymi ramami efektywnej współpracy. Mimo bardzo pozytywnego przekazu, mało prawdopodobnym jest, aby strona chińska zmieniła swoją politykę na Morzu Południowochińskim. Najlepiej o tym świadczy kolejny incydent z marca bieżącego roku, podczas którego niebezpieczne manewry chińskiej straży przybrzeżnej w pobliżu filipińskiej jednostki w pobliżu płycizny Scarborough mogły doprowadzić do zderzenia obu statków. Wszystko wskazuje na to, że

rozmowa telefoniczna miała odegrać rolę pozytywnego zamknięcia sześćoletniego rozdziału relacji chińsko-filipińskich w czasie prezydentury Rodrigo Duterte.

Prezydentura Duterte była korzystna dla interesów Pekinu, ponieważ Filipiny wzmocniły swoje stosunki z ChRL kosztem relacji ze Stanami Zjednoczonymi. Manila ograniczyła swoją aktywność na arenie międzynarodowej w celu ograniczenia umiędzynarodowienia sporów na Morzu Południowochińskim, a także nie forsowała wyegzekwowania wyroku Stałego Trybunału Arbitrażowego w Hadze z 2016 r. Administracja Duterte oczekiwała w zamian chińskiego wsparcia w ramach inicjatywy Pasa i Szlaku w realizacji programu rozwoju infrastrukturalnego państwa. Mimo tego, że wiele projektów nie udało się zbudować, wciąż Pekin zapewnił Filipinom znaczne środki finansowe za pośrednictwem spółek specjalnego przeznaczenia (special purpose vehicles, SPV) oraz bezpośrednich inwestycji zagranicznych. W latach 2016-2022 firmy z ChRL i Hongkongu zainwestowały na Filipinach 1,7 mld USD, ustępując pod tym względem jedynie Japonii (2,8 mld USD), ale wyprzedzając Stany Zjednoczone (1,3 mld USD). Ponadto w okresie 2016-2018 na Filipinach powstało 3636 nowych firm dzięki chińskim inwestorom w porównaniu do 1091 przedsiębiorstw dzięki japońskiemu kapitałowi i 1317 firm z amerykańskimi inwestorami.

Rozmowa przywódców obu państw miała w sobie dodatkowy element równoważący wpływy amerykańskie, ponieważ została przeprowadzona w ostatnim dniu tegorocznej edycji manewrów Balikatan, które należy zaliczyć do rekordowych pod względem liczby uczestniczących w nich żołnierzy. Wśród ponad 9 tys. żołnierzy aż 5,1 tys. stanowili żołnierze amerykańscy. Trudno na ten moment określić kto wygra wybory prezydenckie na Filipinach, ale wszystko wskazuje na to, iż niezależnie od zwycięzcy, polityka zagraniczna Manili będzie bardziej zrównoważona pomiędzy Chinami i Stanami Zjednoczonymi. Świadczyły o tym chociażby ostatnie miesiące prezydentury Rodrigo Duterte.

III. RYWALIZACJA CHINY-USA W ASEAN

1 kwietnia: usługi Internetu satelitarnego SpaceX będą dostępne na Filipinach w ciągu trzech miesięcy. Minister handlu i przemysłu, Ramon Lopez, poinformował o wprowadzeniu na Filipinach usług internetowych przez amerykańską firmę SpaceX w ciągu trzech miesięcy. Firma należąca do Elona Muska rozpoczęła już prace nad utworzeniem lokalnego oddziału spółki zależnej. Filipiny będą pierwszym państwem Azji Południowo-Wschodniej z dostępem do szybkiego Internetu satelitarnego Starlink.

7 kwietnia: Wietnam sprzeciwił się chińskiej militaryzacji spornych obszarów na Morzu Południowochińskim po amerykańskich doniesieniach. Po tym jak zwierzchni amerykańskiego dowództwa na Indo-Pacyfiku, admirał John C. Aquilino, poinformował o całkowitym ukończeniu przez ChRL militaryzacji co najmniej trzech wysp na Morzu Południowochińskim, wietnamskie ministerstwo spraw zagranicznych wezwało Pekin do zaprzestania militaryzacji archipelagu Spratly. Hanoi podkreśliło, że chińskie działania naruszają wietnamską suwerenność nad tym obszarem. Wezwano również chińskie władze do przyspieszenia negocjacji nad Kodeksem Postępowania zgodnym z UNCLOS.

16 kwietnia: Stany Zjednoczone po raz drugi zapowiedziały specjalny szczyt USA-ASEAN. Rzeczniczka Białego Domu, Jen Psaki, poinformowała o planach realizacji specjalnego szczytu USA-ASEAN w dniach 12-13 maja w Waszyngtonie. Według pierwotnych planów szczyt miał się odbyć pod koniec marca, ale ostatecznie został przełożony z powodu trudności związanych z podróżą, zgłoszonych przez część liderów państw członkowskich ASEAN.

21 kwietnia: premier Wietnamu potwierdził swój udział w majowym szczycie USA-ASEAN w Waszyngtonie. Pham Minh Chinh weźmie udział w specjalnym szczycie USA-ASEAN, podczas którego odbędą się obchody 45. rocznicy stosunków dwustronnych. Wizyta szefa wietnamskiego rządu w Stanach Zjednoczonych będzie doskonałą okazją do umówienia ewentualnego podniesienia rangi stosunków amerykańsko-wietnamskich, na co wskazywał amerykański ambasador w Wietnamie.

21 kwietnia: prezydent Stanów Zjednoczonych zaliczył Filipiny do dyktatur. Podczas zbiórki funduszy demokratycznego komitetu narodowego, prezydent Joe Biden zaliczył Filipiny do dyktatur obok Rosji i ChRL. Warto zaznaczyć, że Filipiny są wieloletnim sojusznikiem traktatowym Stanów Zjednoczonych, a także zostały zaproszone do udziału w amerykańskim szczycie dla demokracji w grudniu 2021 r.

21 kwietnia: Stany Zjednoczone dostarczą Wietnamowi trzeci statek dla straży przybrzeżnej. Amerykański ambasador w Wietnamie, Marc Knapper, poinformował o gotowości przekazania wietnamskiej straży przybrzeżnej trzeciej jednostki patrolowej w ramach programu Excess Defence Articles (EDA), oferującego transfer nadwyżek sprzętu wojskowego (najczęściej wycofanego ze służby w amerykańskich formacjach) partnerom USA i krajom sojuszniczym w celu wsparcia ich wysiłków na rzecz zwiększenia poczucia bezpieczeństwa. Do tej pory w ramach programu przekazano Wietnamowi dwa statki klasy Hamilton.

22 kwietnia: poparcie dla amerykańskiego przywództwa na świecie znacznie wzrosło w części państw Azji Południowo-Wschodniej. Według

badań opinii publicznej przeprowadzonych przez Gallup, poparcie dla Stanów Zjednoczonych uległo drastycznemu zwiększeniu w 2021 r. w porównaniu do 2020 r. w Laosie, Wietnamie oraz Tajlandii. Poparcie w Laosie zwiększyło się z 4% do 34%, w Wietnamie z 21% do 45%, a w Tajlandii z 29% do 49%. Nieznaczną poprawę można również zauważyć na przykładzie Filipin, Malezji i Kambodży. Wzrost odpowiednio o 16, 14 i 11 punktów procentowych.

22 kwietnia: Stany Zjednoczone i Filipiny przeprowadziły inauguracyjny dialog morski. Inicjatywa została utworzona podczas 9. Strategicznego dialogu bilateralnego, do którego doszło w listopadzie 2021 r. w Waszyngtonie. Delegacje z obu państw podkreśliły swoje wspólne zainteresowanie wzmocnieniem porządku na Morzu Południowochińskim opartego na prawie międzynarodowym ze szczególnym uwzględnieniem UNCLOS, a także wyroku Stałego Trybunału Arbitrażowego w Hadze z 2016 r. Zgodnie z założeniami, dialog morski ma się odbyć raz w roku.

25 kwietnia: firmy ze Stanów Zjednoczonych i Wietnamu podpisały umowę na budowę centrum przemysłu gazowego oraz port w centralnej prowincji Quang Tri. Wietnamskie przedsiębiorstwo BB Group oraz amerykańskie Quantum Group podpisały umowę na wspólny rozwój centrum przemysłu gazowego i port morski w południowo-wschodniej strefie ekonomicznej w Quang Tri. Centrum o powierzchni 140 ha i wartości 5 mld USD ma zostać ukończone w 2030 r., a w jego skład będą wchodziły zakłady przetwarzania gazu ziemnego oraz skroplonego oraz lądowe i wodne magazyny gazu. Z kolei port morski o powierzchni 275 ha i wartości 500 mln USD przystosowany do obsługi statków o wyporności 180 tys. ton ma być ukończony w 2025 r.

25 kwietnia: amerykańska firma Cerberus Frontier przejęła stocznię w Zatoce Subic na Filipinach. Minister finansów Carlos Dominguez III określił przejęcie byłej stoczni Hanjin przez Cerberus Frontier jako rozwiązanie, na którym skorzystają obie strony. Według nieoficjalnych doniesień transakcja opiewała na kwotę 300 mln USD, a część obiektu będzie udostępniona filipińskiej marynarce wojennej. Strategiczne usytuowanie stoczni z głębokim portem zwiększy możliwości operacyjne marynarki wojennej. Na chwilę obecną największe jednostki takie jak dwa statki desantowe, trzy statki patrolowe oraz korweta dokują w portach komercyjnych.

26 kwietnia: prezydent Filipin nie weźmie udziału w majowym szczycie USA-ASEAN. Rodrigo Duterte potwierdził, że nie będzie reprezentował kraju na najbliższym szczycie USA-ASEAN, ponieważ wydarzenie odbędzie się już po wyborach prezydenckich na Filipinach, ale jeszcze przed zaprzysiężeniem zwycięzcy. Prezydent Duterte stwierdził, że mógłby zająć podczas szczytu stanowisko, z którym nie zgodziłaby się przyszła administracja, dlatego aby uniknąć komplikacji podjął decyzję o zrezygnowaniu z uczestnictwa w

wydarzeniu. Przez sześć lat prezydentury, Rodrigo Duterte ani razu nie złożył wizyty w Stanach Zjednoczonych.

KOMENTARZ

Z perspektywy zaangażowania Stanów Zjednoczonych w relacje z państwami ASEAN na szczególną uwagę zasługuje wyznaczenie przez Biały Dom drugiej daty specjalnego szczytu USA-ASEAN w Waszyngtonie. Pierwszy termin został wyznaczony pod koniec lutego, a wydarzenie miało się odbyć w dniach 28-29 marca. Ostatecznie do szczytu nie doszło, a oficjalnym powodem były trudności w podróżowaniu w tym okresie zgłoszone przez niektórych liderów państw członkowskich stowarzyszenia. Fiasko zostało wykorzystane przez chińską propagandę, która zarzuciła amerykańskiej administracji arogancję i arbitralne traktowanie państw z regionu Azji Południowo-Wschodniej. W kwietniu rzecznik Białego Domu poinformował, że tym razem szczyt zaplanowano na okres 12-13 maja 2022 r. Mimo zmiany terminu wciąż nie wszyscy przywódcy państw członkowskich ASEAN wezmą udział w wydarzeniu.

Prezydent Filipin zapowiedział, iż nie weźmie udziału w szczycie, ponieważ chce uniknąć sytuacji, w której podjąłby decyzje, z którymi nie zgodziłaby się następną administracja. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że trzy dni przed rozpoczęciem szczytu w Waszyngtonie, na Filipinach odbędą się wybory prezydenckie. Następca Rodrigo Duterte przejmie jednak władzę dopiero podczas zaprzysiężenia zaplanowanego na 30 czerwca. Filipiny będą najprawdopodobniej reprezentowane w wydarzeniu przez ministra spraw zagranicznych, Teodoro Locsina, ale Manila nie podała jeszcze żadnej oficjalnej informacji w tej sprawie.

Choć oficjalny powód podany przez prezydenta Duterte jest racjonalny to należy również zwrócić uwagę, że wraz z objęciem najwyższego stanowiska w państwie w 2016 r., rozpoczął prochińską politykę zagraniczną, kosztem stosunków z Waszyngtonem. Co więcej w czasie swojej sześcioletniej kadencji ani razu nie złożył oficjalnej wizyty w Stanach Zjednoczonych. Na początku swojej prezydentury wyraźnie podkreślał, że nie zamierza składać jakichkolwiek wizyt w Stanach Zjednoczonych. Udowodnił to w 2020 r., kiedy zapowiedział, że nie weźmie udziału w szczycie USA-ASEAN zaplanowanym na ten rok, który ostatecznie odwołano z powodu pandemii koronawirusa.

Mimo tego, że oba państwa są traktatowymi sojusznikami, na przestrzeni ostatnich lat dochodziło do szeregu napięć na linii Manila-Waszyngton, ze szczególnym uwzględnieniem krytyki sztandarowej kampanii Rodrigo Duterte zorientowanej na walce z przestępczością narkotykową w kraju, w trakcie której doszło do wielu ofiar śmiertelnych. Ponadto Stany Zjednoczone niejednokrotnie artykułowały swoje obawy związane z prześladowaniem opozycji politycznej oraz dziennikarzy krytykujących politykę prezydenta Duterte. Wśród tej drugiej grupy znalazła się między innymi Maria Ressa, która za swoją działalność na rzecz obnażania korupcji i łamania praw człowieka przez rząd na Filipinach została nagrodzona w 2021 r. Pokojową Nagrodą Nobla (razem z rosyjskim dziennikarzem Dmitrijem Muratowem).

Prezydent Duterte nie jest jedynym przywódcą państwa członkowskiego ASEAN, który nie weźmie udziału w szczycie USA-ASEAN, albowiem Waszyngton wykluczył z udziału w tym wydarzeniu przedstawicieli Birmy rządzonej przez juntę. Amerykańska administracja przyjęła w ten sposób stanowisko samego stowarzyszenia, które również wyklucza udział wojskowego rządu, który przejął władzę w kraju w wyniku zamachu stanu, z oficjalnych wydarzeń organizowanych przez ASEAN, aby nie dopuścić do legitymizacji władzy junty z generałem Min Aung Hlaingiem na czele.

OŚRODEK
SPRAW
AZJATYCKICH

RAPORTY OPINIE DORADZTWO

PIERWSZY W POLSCE UNIWERSYTECKI
THINK-TANK

DORADZTWO POLITYCZNE I BIZNESOWE

ZESPÓŁ Z PRAKTYKĄ W AZJI

www.osa.uni.lodz.pl

